

Stanisław Wierzchośławski

1926–2009

Profesor Stanisław Wierzchośławski, zmarły po długiej chorobie 8 kwietnia 2009 roku, jest jednym z filarów poznańskiej szkoły statystycznej, której – już przed nim – dali początek tacy uczeni, jak profesorowie Marcin Nadobnik, Stanisław Waszak, Stanisław Borowski i Tadeusz Puchalski. Szkołę tę charakteryzuje niezwykła precyzja i staranność w podejściu do źródeł statystycznych, otwartość na nowe idee w metodologii badań oraz odwaga w podejmowaniu ważnych zagadnień społeczno-ekonomicznych.

Stanisław Wierzchośławski urodził się 3 marca 1926 roku w Wielkim Komorsku (pow. świecki), w województwie bydgoskim jako syn Józefa i Weroniki z domu Damrat. Tam uczęszczał do szkoły podstawowej. W 1938 roku wraz z rodzicami zamieszkał w Bydgoszczy, gdzie ukończył szkołę podstawową i gdzie następnie został przyjęty do I Państwowego Gimnazjum i Liceum Męskiego. Maturę otrzymał w 1947 roku w Liceum Miejskim im. M. Kopernika w Bydgoszczy.

Lata II wojny światowej przeżył w Bydgoszczy. W latach 1941–1943 pracował jako uczeń w Przedsiębiorstwie Handlowym „OSKAR Faulbaum” w Bydgoszczy. Następnie (od marca 1943 do stycznia 1945 roku) pracował jako robotnik w Przedsiębiorstwie Spedycyjno-Przewozowym Johana Schiemanna w Bydgoszczy. W maju 1943 roku wstąpił do Armii Krajowej, gdzie pod pseudonimem „Jacek” (do stycznia 1945 roku) był łącznikiem oddziałów dywersyjnych na terenie Bydgoszczy i Torunia. Działalność konspiracyjną kontynuował w WIN-ie do sierpnia 1946 roku. Ponadto w latach 1945–1946 był pracownikiem umysłowym w DOKP w Bydgoszczy.

W październiku 1947 roku przeniósł się do Poznania, gdzie mieszkał już do końca życia. Studia na Akademii Handlowej w Poznaniu rozpoczął w październiku 1947 roku, a ukończył w czerwcu 1950 roku. Dyplom magistra nauk ekonomiczno-handlowych uzyskał w 1952 roku w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu.

W okresie od września do grudnia 1950 roku pracował jako samodzielny referent w Przedsiębiorstwie MHD Artykułami Przemysłowymi w Poznaniu. Z kolei od stycznia do maja 1951 roku był kierownikiem Działu Planowania w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wojewódzkim Biurze MHD w Poznaniu.

Pracę w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu rozpoczął w marcu 1951 roku jako młodszy asystent w Katedrze Statystyki, przechodząc kolejne stopnie kariery nauczyciela akademickiego (starszy asystent – 1952, adiunkt – 1954, docent – 1972). Stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych uzyskał 7 lipca 1962 roku na podstawie pracy *Efektywność handlu wiejskiego w świetle badań ankietowych*, której promotorem był prof. Stanisław Waszak.

W okresie ponad 50-letniej pracy na Uczelni Profesor Stanisław Wierchostawski pełnił wiele funkcji organizacyjnych. W grudniu 1972 roku został powołany na zastępcę dyrektora Międzywydziałowego Studium ds. Studiów Uzupełniających Magisterskich i Studiów Podyplomowych na Międzywydziałowych Studiach dla Pracujących (na okres od 1 marca 1973 do 31 sierpnia 1975 roku).

W latach 1974–1976 pełnił funkcję kierownika Pracowni Statystycznej w Instytucie Statystyki i Ekonometrii na Wydziale Ekonomiki Produkcji. Od 1 września 1977 do 30 września 1978 roku był natomiast zastępcą dyrektora ds. dydaktyczno-wychowawczych w Instytucie Statystyki i Ekonometrii, a następnie (w latach 1978–1980) zastępcą dyrektora Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej ds. naukowo-badawczych.

Od 16 lipca 1977 (po nagłej śmierci prof. Stanisława Borowskiego) do 30 września 1978 roku Profesor obejmował stanowisko kierownika Zakładu Statystyki Ekonomicznej i Demografii w Instytucie Statystyki i Demografii AE. W okresie od 1 października 1978 do 30 września 1991 roku był kierownikiem Zakładu, a następnie Katedry Statystyki i Demografii w Instytucie Cybernetyki Ekonomicznej. W latach 1992–1994 był kierownikiem Pracowni Badań nad Rodziną w Katedrze Statystyki i Demografii, a od 25 października 1993 roku w Katedrze Statystyki na Wydziale Zarządzania. 1 kwietnia 1994 roku powołano na Uczelni unikatowe w skali kraju Centrum Badań nad Rodziną, w którym Profesor objął stanowisko kierownika, później dyrektora.

Profesor Stanisław Wierchostawski wykształcił rzesze studentów. Był promotorem i recenzentem kilkuset prac dyplomowych i magisterskich. Wypromował sześciu doktorów, którzy osiągnęli znaczącą pozycję w nauce i gospodarce. Prowadził wykłady i seminaria magisterskie oraz doktorskie w zakresie statystyki i demografii na różnych poziomach kształcenia. Kładł silny nacisk na rzetelność w doborze źródeł informacji, ich porównywalność. Uczyl i wymagał uzasadnienia wniosków oraz krytycyzmu wobec uznanych rezultatów poznawczych.

Profesor należał do wielu towarzystw naukowych i organizacji społecznych. Od 1953 roku należał do Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, pełniąc funkcję sekretarza naukowego Oddziału, sekretarza Komisji Wydawniczej i Redakcji Wydawnictw. Od 1958 roku był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w którym sprawował funkcję sekretarza Komisji Nauk Ekonomicznych, sekretarza Redakcji Wydawnictw Poznańskich Prac Ekonomicznych. Był także członkiem Wydziału Historii i Nauk Społecznych PAN, Rady Naukowo-Ekonomicznej Wojewódzkiej Komisji Planowania

Gospodarczego w Poznaniu i Bydgoszczy. Należał również do Polskiego Towarzystwa Demograficznego, gdzie był wiceprzewodniczącym Rady Głównej i przewodniczącym Oddziału w Poznaniu. Aktywnie uczestniczył w pracach Polskiego Towarzystwa Statystycznego. Przez wiele lat był również członkiem Komitetu Nauk Demograficznych Polskiej Akademii Nauk, International Union for the Scientific Study of Population, European Society for Population Economics, Rządowej Rady Ludnościowej przy Prezesie Rady Ministrów. Należał do Związku Zawodowego Pracowników Handlowych i Biurowych RP (1950–1951), Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1951), Uczelnianej Komisji „Solidarność”. Był członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Ponadto angażował się w pracach wielu organizacji kościelnych i charytatywnych. Powoływano go także do licznych komitetów i komisji celem rozwiązania określonych zadań bieżących w skali kraju, regionu czy społeczności lokalnych.

Za swą działalność dydaktyczną i naukową Profesor był wielokrotnie nagradzany. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Edukacji Narodowej, Medalem 40-lecia Polski Ludowej. Ponadto otrzymał Złotą Honorową Odznakę PTE (1961), Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego (1964), Odznakę za Zasługi w Rozwoju m. Poznania (1968), Odznakę Honorową za Zasługi w Rozwoju Województwa Zielonogórskiego (1969), Odznakę Honorową za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego (1970). W uznaniu zasług w rozwoju Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego otrzymał specjalny dyplom od Zarządu Głównego PTE (1972).

Z tytułu osiągnięć dydaktycznych i naukowych otrzymał z kolei nagrodę indywidualną i zespołową od ministra nauki i szkolnictwa wyższego oraz liczne nagrody rektora w Uczelni.

Profesor Wierzchośławski poświęcał się również działalności redakcyjnej i wydawniczej. Był redaktorem Działu Ekonomicznego Kwartalnika „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” (jako organu UAM i AE w Poznaniu), redaktorem naczelnym „Poznańskich Roczników Ekonomicznych” (organu PTE w Poznaniu oraz Komisji Nauk Ekonomicznych PTPN), a także „Polish Population Review” (organu Polskiego Towarzystwa Demograficznego), jak również sekretarzem redakcji serii Prace Komisji Nauk Ekonomicznych PTPN. Oprócz pełnionych funkcji redaktora był członkiem Komitetów Redakcyjnych takich periodyków, jak „Studia Demograficzne” (jako organu Komitetu Nauk Demograficznych PAN) oraz serii Monografie i Opracowania SGPiS w Warszawie (w zakresie problematyki demograficznej).

Do października 1984 roku był koordynatorem ds. współpracy Akademii Ekonomicznej w Poznaniu z Wyższą Szkołą Handlową w Lipsku.

Niezwykle bogata jest działalność naukowa Profesora dająca mu niekwestionowaną pozycję w polskim środowisku statystyków i demografów. Początkowo przedmiotem

zainteresowań naukowych Stanisława Wierchośławskiego były zagadnienia związane ze statystyką handlu. W swych badaniach poszukiwał metod pomiaru i opisu czynników wpływających na koszty jednostkowe i globalne zarówno w handlu detalicznym, jak i hurtowym. W roku 1977 objął kierownictwo nad zespołem badawczym z terenu całej Polski zajmującym się rodziną i gospodarstwem domowym w problemie węzłowym 11.5 „Optymalizacja struktur i procesów demograficznych w Polsce” koordynowanym przez SGPiS w Warszawie (1976–1980), CPBP 09.1 „Uwarunkowania demograficzne rozwoju społeczno-gospodarczego Polski” (1986–1991). Na poszczególnych etapach w pracach brało udział kilkanaście instytucji naukowych z całego kraju, a uczestnikami tych badań byli polscy demografowie, lekarze naukowcy, socjologowie, statystycy.

Stanisław Wierchośławski prowadził prace badawcze w ramach dwóch kompleksów tematycznych. Pierwszy wiązał się z badaniami mikrostruktur ludnościowych w skali ogólnokrajowej (od drugiej połowy XIX wieku, a także co do przyszłości) w ujęciu międzypokoleniowym i kohortowym. Drugi kompleks badawczy został poświęcony przeobrażeniom demograficznym w Wielkopolsce w jej historycznych granicach i Ziemi Zachodnich. Studia miały charakter longitudinalnych badań podstawowych i opierały się na własnej dokumentacji źródłowej tworzonej drogą obserwacji ankietowych.

Bardzo bogaty i zróżnicowany jest też publikowany dorobek naukowy Profesora, obejmujący blisko 200 pozycji. Do tego dodać trzeba liczne niepublikowane ekspertyzy, raporty naukowe, opinie, oceny itp. Był on również organizatorem pięciu dużych ogólnopolskich konferencji naukowych, w których uczestniczyło wielu naukowców z zagranicy.

Jedną z największych wartości w życiu Stanisława Wierchośławskiego była rodzina. W roku 1959 zawarł związek małżeński z Moniką Stróżyk, z którą wychował trzech synów.

Rodzina polska i jej system wartości były przedmiotem szczególnej uwagi w pracy zawodowej Profesora. Wobec zachodzącego procesu dezintegracji rodziny i czynników ją determinujących wypowiadał się ze szczególną troską, uważając, że deformacje struktur i procesów ludnościowych będą miały wpływ na przyszłość demograficzną oraz ekonomiczną kraju.

Ponadto jako dyrektor Centrum współpracował w zakresie mikrostruktur ludnościowych z Instytutem Badań Ludnościowych i Spraw Socjalnych Uniwersytetu Bielefeld (Niemcy), Instytutem Badań Ludnościowych Federalnego Urzędu Statystycznego w Wiesbaden (Niemcy) oraz z Holenderskim Interdyscyplinarnym Instytutem Demograficznym w Hadze (Holandia).

Profesor Stanisław Wierchośławski był osobą wielkiego formatu, wzorcem godnego życia, zawsze wierny wartościom, które wyznawał. Był wymagający wobec siebie

i współpracowników. Wyniki jego pracy miały wysoki poziom naukowy. Duża kultura osobista sprawiała, że jego kontakty ze współpracownikami były pełne życzliwości i serdeczności.

Śmierć Profesora zamknęła pewien rozdział badań demograficznych jako przedmiotu poznania, który stał się częścią jego życia, ale również mocno i odważnie artykułowanego wołania o zrozumienie znaczenia rodziny dla dobra narodu i przyszłości ojczyzny.

Maria Chromińska